

MUISTIO

keskiviikkona 21. syyskuuta 2022 klo16.00 - 17.40

Perämeren alueiden ajankohtaiset, hoito- ja käyttösuunnitelman esittely, osallistamistilaisuus

Esityslista:

- Ohjeet kysymysten esittämiseen
- Mikä HKS –alueiden hoidon ja käytön suunnittelu
- Perämeren alueiden HKS
- Alueen arvot, uhkat ja tavoitteet, sekä kesän kuulumiset
 - Maa-ja meriluonto
 - Virkistyskäyttö
 - Kulttuuriperintö
 - Kalastuskulttuuri ja kalakannat
- Maptionnaire-kyselyn 2021 tulokset, esittely
- HKS: erillisselvitykset, kansallispuiston laajentaminen
- Kansallispuiston lain uudistaminen ja luonnonvarasuunnitelma
- Jatkotoimenpiteet

Eevamaria Harala aloitti kokouksen ja esitteli asian. Asiantuntijat Päivi Virnes (maaluonto), Essi Keskinen (meriluonto), Päivi Tervonen (kulttuuriperintö), Hannele Kytö (virkistys) ja Eero Hartikainen (kalastus) esittelivät alueen nykytilan, arvot, uhkat ja tavoitteet (ks. tarkemmin esitys omalta liitteeltään). Vastaamassa oli myös Mikko Rautiainen (metsästys).

Eevamaria Harala:

Hoidon ja käytön suunnittelu (HKS) on Metsähallituksen osallistavaa suunnittelua, jossa haluamme yhdessä sidosryhmien kanssa yhteensovittaa alueiden erilaisia käyttömuotoja. Meille on myös tärkeää, että alueella kävijät tietävät ja ymmärtävät alueidemme toimintatavat. Suunnitelmaan kootaan päämäärämme alueelle, toimenpiteemme niiden toteuttamiseksi, sekä määritellään seurantamenetelmät tietääksemme että toimintamme johtaa haluttuun tulokseen.

Perämeren alueiden HKS tehdään vuosina 2021-2022, ja uutena alueelta meillä on paljon lisää meritietoutta. Suunnitelma ja Natura-alueiden suunnittelovelvoite koskee valtaosaltaan Natura 2000-alueita, jotka eivät kokonaan ole Metsähallituksen hallinnassa. Suunnittelualueeseen kuuluvien yksityisten suojelualueiden (YSA) sekä yksityismaiden osalta suunnitelma on ohjeellinen. Myös tarkempi suunnittelu ja toimenpiteet ohjataan siksi pääosin Metsähallituksen hallinnoimille alueille, vaikka esimerkiksi virkistysarvoja löytyy myös yksityismaiden puolelta.

Päivi Virnes:

Suunnittelualueen ainutlaatuinen luonto on sekoitus maailmanlaajuisesti ainutlaatuista maankohoamisrannikon saaristoa (merestä metsäksi) hylje- ja lintuluotoineen, sekä maankohoamiseen liittyviä ihmisvaikutteisia perinnemaisemia, harvinaisine ja uhanalaisine lajistoineen. Isona näitä uhkaavana tekijänä on tunnistettu jokisuistojen ravinnekuorman tuoma Perämeren rehevöityminen, joka etenkin jos laidunnus loppuisi, aiheuttaisi perinnemaisemien umpeutumista ja rantojen ruovikoitumista. Ilmastonmuutoksen seurauksena ilmasto lämpenee, jolloin rantojen jääeroosio vähenee, joka vaikuttaa samansuuntaisesti. Toimenpiteenä suunnitelmassa on esimerkiksi vieraslajien, kuten kurtttulehtiruusun torjuntaa, perinnebiotooppien hoitoa laiduntamalla ja raivaamalla, sekä virkistyskäytön ohjaamista sellaisille kohteille, jotka kestävät kulutusta, ja rajoittamista aroilta kohteilta.

Suunnittelualue on sekä kansallisesti että kansainvälisesti erittäin tärkeä linnuston pesinnän ja muuton kannalta; linnusto lintuluotoineen on alueen yksi merkittävä arvo. Linnustoa uhkaavat etenkin pesätuhoja aiheuttavat vieraslajit minkki ja supikoira, sekä kurtttulehtiruusu, joka vie pesimätilaa sekä tarjoaa kyttäyspaikan varislinnuille. Alkukesän myrskyt ovat lisääntyneet, ja nostavat vedenpintaa tuhoten pesiä rannoilta. Toimenpiteenä on suunnitelmassa mainittu pienpetopyynti, sekä perinnebiotooppien ja lintuluotojen hoito, eli avoimena pito, niin, että linnut pystyvät pesimään kauempana vesirajasta. Lisäksi mairinnousua on ajallisesti rajoitettu ja tullaan mahdollisesti rajoittamaan lisää tai antamaan suosituksia mairinnousun välttämiseksi linnustollisesti erityisen arvokkailla kohteilla, jotka ovat myös virkistyskäytöllisesti houkuttelevia. Rajoituskohteita voivat olla esimerkiksi Oulun Hermanni ja Hermanninmatala, Iin Satakarin itäosan hiekkaniemi, Astekari, Pallonen, Santapankki; sekä mökkien käytöstä keskusteltava saarilla Pikku-Hoikka, Karvonletto, Saapaskari, Leipäreet, Simon Möyly.

Suunnittelualueen yksi tärkeimmistä arvoista on alueen runsas harvinainen pohjoinen lajisto, jota esiintyy vain Perämerellä, viimeisenä esiintymisalueenaan. Lajisto ei pääse etenemään enää pohjoisemmaksi, vaan on viimeisellä rannallaan. Lajeja ovat esimerkiksi Kalajoelta Tornioon esiintyvä ruojannuokkuesikko, joka tarvitsee matalakasvuisia rantaniittyjä; sekä norppa, joka poikii jäälle. Uhkana näille on Perämeren rehevöityminen ja rantojen umpeenkasvu; sekä ilmastonmuutoksen lämpenemisen muuttamat olosuhteet, kuten heikentyvät merijäät. Toimenpiteet näille lajeille ovat osin samoja kuin muullekin lajistolle: perinnebiotooppien eli kasvuympäristöjen hoito, elintilaa vievien haitallisten vieraslajien torjunta; ja sen lisäksi siirtoistutukset kantojen vahvistamiseksi, ja yleinen edunvalvonta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Kysymyksiä ja huomioita:

Linnustorajoitusalueiden saarten nimet ja mahdolliset yksityisten luonnonsuojelualueiden (YSA) rauhoitusalueiden liikkumisrajoitusten ajat tarkistetaan suunnitelmaan.

Perämeren kansallispuistossa on järjestyssäännöllä annettuja mairinnousun rajoitusalueita 1.5.-31.7.. Osa Metsähallituksen hallinnoimista kohteista ei vielä ole perustettu luonnonsuojelun alueeksi, näille annamme myös rajoitussuosituksia, kunnes voimme antaa järjestyssäännössä rajoituksia.

Muutamalla YSA:lla on perustaessa annettu rauhoitusaikoja, esimerkiksi mairinnousu Parmiineille ja Runniletolle on rauhoitusmääräyksissä kielletty 15.5.-31.7. Muutamille yksityisalueille, joilla rajoituksia ei ole, annamme suunnitelmassa rajoitussuosituksia, meille on esitetty linnustollisesti arvokkaina kohteina mm. Kahvankari ja Hermannit. Lisäksi on esitetty Runnileton ja Parmiinien osalta tiedossa olevan rauhoitusajan muuttamista vastaamaan yleisiä mairinnousun rauhoitusaikoja (1.5.-31.7.), sillä meren vapautuessa jäistä aikaisemmin on esimerkiksi merihanhen pesintä aikaistunut; ja virkistyskäyttäjille olisi selvempää, että kaikkialla rauhoitusajat olisivat yhtenäiset. Esittäjänä on ollut mm. PPLY.

Essi Keskinen:

Suunnittelualueen vedenalainen luonto on hyvin ainutlaatuista, kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää, ja pohjoiselle Perämeren alueelle erittäin monipuolista. Maankohoaminen muovaa luontotyyppjä, esimerkiksi merestä irti kuroutuvat laguunit, fladat, kehittyvät kluuvijärviksi, jotka matalan rannikon kanssa ylläpitävät monipuolista vesikasvillisuutta ja mm. uhanalaista ja silmälläpidettävää lajistoa. Lisäksi alueella kutee äärimmäisen uhanalainen meriharjus, sekä uhanalaiset meritaimen, lohi ja vaellussiika liikkuvat alueella. Vedenalaiset ekosysteemit ylläpitävät monipuolisia selkärangattomien, kalojen ja lintujen eliöyhteisöjä, sekä tuottavat tärkeitä ekosysteemipalveluja, kuten kalojen kutu- ja poikasalueet. Uhkina nähdään mm. pienien ruoppausten kumuloituvat vaikutukset, vieraslajit kuten mustatäplätokko, veneilyn potkurivirtojen nostattamat pohjapölyt ja vedenalainen melu, ja suurimpana uhkana rehevöityminen. Toimenpiteenä mm. vieraslajien torjunta, maankohoamisrannikon luontotyyppien kehityksen turvaaminen ja lajiston siirtoistutukset, liettyneen vedenalaisniityn ennallistaminen ja Sarven saariston nopeusrajoitukset liettyneen vähentämiseksi.

Kysymyksiä ja huomioita:

Miksi off-shore -tuulivoimapuistot katsotaan vähäiseksi uhaksi? Nykyiset off-shore -tuulivoimapuistot suunnitellaan hyvin kauas rannikosta (vähintään 10 km, osa jopa aluevesirajojen ulkopuolella talousaluevyöhykkeellä) ja syvälle (15-50 m syvyyteen), toisin kuin edellisellä suunnittelukierroksella reilut kymmenen vuotta sitten. Kauemmas ja syvemmälle menevät alueet eivät enää ole yhtä päällekkäisiä kalojen kutu- ja poikastuottoalueiden ja kalastusalueiden kanssa, eikä laajoja ruoppauksia tarvita yhtä paljon. Lisäksi nykyisten suunnittelualueiden syvyydessä ei enää kasva mitään (kasvillisuus yltää syvimmillään n. 10 m syvyyteen Perämerellä) ja pääosa näin syvistä pohjista on melko tyhjää ja monotonista liejupohjaa. Tulevaisuuden off-shore -tuulivoimala-

alueet uhkaavat siis huomattavasti vähemmän vedenalaista luontoa kuin aikaisemmat suunnitelmat.

Päivi Tervonen:

Suunnittelualueen mereisen kulttuuriperinnön on muokannut maankohoamisen myötä alueelle tullut ihminen. Kalastuksen ja merenkulun rakenteet ja ympäristöt näkyvät maisemassa, ja siirtyvät maankohoamisen myötä yhä kauemmas rannasta. Rakennuskannassa yhdistyy virka- ja yksityisrakentaminen: kalastusperinteen merkittäviä kohteita ovat mm. Selkä-Sarven kalastajakylä sekä Pensaskarin kalastuspaikka; virkarakentamisen hieno esimerkki lin Röytän luotsiasema ja Ulkokrunnin majakka- ja luotsiyhdyskunta. Uhkana ilmastonmuutoksen myötä pahentuneet myrskyt, kulttuuriperintökohteiden tahaton tai tahallinen tuhoaminen, perinnemaisemien umpeenkasvu, sekä tarpeellisen rahoituksen väheneminen. Toimenpiteenä rakennusten käyttö ja kulttuuriperintöön tutustuminen on usein myös kohteiden ylläpitämistä, ja samoin on monilla perinnemaisemakohteilla.

Kysymyksiä ja huomioita:

Mikä on Oulun Pensaskarin vanha kiviröykkiö? Hylkeenpyynti- kalastustukikohta?

Vastaus etsitty kokouksen jälkeen muistioon: Oulun Pensaskarin suuri, osittain hajonnut kiviröykkiö on vuonna 1874 rakennettu kummeli. Se on merkitty vanhoihin merimerkkiluetteloihin. Röykkiössä on ollut tanko ja suorakaiteen muotoinen taulu. Kiviröykkiö näkyy selkeästi vinovalovarjosteessa. Saarella on myös muun muassa rakennusten pohjakiviä. Rakennuksia ovat käyttäneet mitä todennäköisimmin kalastajat aikojen saatossa.

Merenkulkuhallitus 1891. *Beskrifning öfver fyrrar, känningsbåkar och andra sjömärken utmed Finska kusterne, ifrån Björkö sund i Wiborgs län till Torneå stad.* Öfverstyrelsen för Lots- och Fyrinrättningen.

<https://www.doria.fi/handle/10024/140775>

Hannele Kytö:

Perämeri on merellinen virkistysen aarreaitta, jossa liikutaan kesällä omin ja matkaluyrittäjien venein sekä meloen, ja talvisin moottorikelkoin ja hiihtäen. Tärkeimpinä vetovoimatekijöinä ovat saarikohteiden luontoon ja kulttuuriperintöön tutustuminen, sekä lintujen tarkkailu, luontokuvaus, marjastus, kalastus, metsästys, rento oleskelu sekä mökkeily (yksityismökkit, yhdistysten tukikohdat ja vuokrakämpät). Tavoite ohjata virkistyskäyttö sopiviin ja kestäviin kohteisiin, jolloin vetovoimaa luovat piirteet säilyvät: pääkohteet Selkä-Sarvi, Pensaskari, Vähä-Huituri, lin Röyttä, Kropsu, Härkäletto, Hietakalla ja Ryöskärinkalla. Palveluvarustuksessa panostetaan laatuun, ei määrään, ja

aluetta kehitetään yhdessä sidosryhmien kanssa. Selkä-Sarveen tehdään esteettömyys selvitys. Uhkana olisi yhteistyön kuihtuminen: merellisen kulttuurin elävänä säilyminen vaatii kävijöitä, tarinoita, venekyytejä, tapahtumia. Muihin arvoihin liittyvät uhkat uhkaavat myös virkistysarvoja: rantojen pusikoituminen, roskaantuminen, köyhtyvä lajisto heikentävät käyntikokemusta, kuten tietysti myös häiriökäyttäytyminen ja välinpitämättömyys toisistamme ja luonnosta. Pidetään myös koirat kiinni saarissa lajiston, etenkin linnuston ja lampaiden takia. Rakenteiden, etenkin satamien, ylläpitoon tarvitaan myös rahoitusta.

Kuulumisia kesältä, heinäkuuhun mennessä Perämeren kansallispuistossa ollut 5000 kävijää, muilla alueilla tietysti lisää, omin venein ja matkailuyrittäjien tuomina. Lammaspaimenviikot (Pensaskari, Selkä-Sarvi) olleet suosittuja. Alueella on kunnostettu laitureita, saunaa, vessoja, pitkoksia, kattoa.

Kysymyksiä ja huomioita:

Vähä-Huiturissa tulipaikan läheltä poistettu äärimmäisen uhanalaisia perämerenketomarunoita, kun luultu että ovat pujoa. Tarvitaan vielä enemmän ohjaamista siitä, mitä suojelualueilla saa tehdä; muistutus, että suojelualueella ei kasveja saa poimia.

Esitettiin toive, että satamien infotauluihin tulisi oma osio siitä, miten Perämerta suojellaan, ja mitä itse voi tehdä sen eteen (mm. mitä pohjamaaleja, pesuaineita, minne roskat...). Infotauluissa on jo ohjaava osio, jossa mm. roskaton retkeily. Otamme pyynnön huomioon, kun saarikohteisiin uusitaan ensi vuonna infotaulut. Toki infotauluja ei ole kaikissa satamissa, joista suunnittelualueelle/Perämerelle pääsee, esimerkiksi Kiiminkijokisuiston Santaholman satamassa. Isot infotaulut ovat Tornion Puotikarissa ja Letossa, sekä Kemin Ajoksen sisäsatamassa, mutta jatkossa tavoite olisi saada etelämmäskin, mm. Oulun torirantaankin.

Mikä on Kattilankallan kohtalo? Hoidetaanko rakenteita, esim. pitkoksia ja laituria? Laituri oli huonossa kunnossa, ja sille on tehty kiireellinen paikkaus. Mietitään, miten se saadaan pidettyä yllä.

Onko lin Röyttä mietitty myös esteettömyyden kannalta? Lin Röyttä oli toisena pohdinnan kohteena esteettömien palvelujen suhteen. Katsotaan ensin Selkä-Sarvi ja sitten lin Röyttä.

Mistä erityisliikkuja löytää esteettömät palvelut, jos menee vaikka melomaan? Luontoon.fi -sivuston alavalikoista löytyy Metsähallituksen palvelutarjonta.

Maan kohoamisen myötä lin Röntän sataman syväys vähenee, milloin ruoppaus ajankohtainen? Satamassa on syvempi osa isommille veneille ja matalampi osa muille. Satamaa ei tulla ruoppaamaan merikorttiin määriteltyä väylän uutta syväystä syvemmäksi. Satamassa on ilmeisesti pohjassa kohouma, jonka poistomahdollisuus tullaan tarkastamaan.

Eero Hartikainen:

Suunnittelualueen tunnistettu merkittävä arvo on kalastus ja sen mahdollistavat elinvoimaiset kalakannat. Alueella on sekä kaupallista että vapaa-ajan kalastusta, ja huomiota vaativia luontaisia kalakantoja mm. uhanalainen meritaimen, äärimmäisen uhanalainen meriharjus ja uhanalainen vaellussiika. Uhkina tässä tasapainottelussa Perämeren pitkäaikaisen kalastusperinteen säilymiseksi tarvittavan kestävä kalastuksen ja kalakantojen turvaamisen välissä ovat mm. muun kalastuksen sivusaaliiksi joutuminen uhanalaisille kalakannoille, erilaisten kalastussääntöjen vaihteleva tuntemus eri alueilla, sekä erityisesti rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa kalastussäännöillä kalaston suojeluun, ja luontaisista lajeista harmaahylje ja itämerennorppa. Kalakantojen tilaa parannetaan mm. meriharjuksen elinympäristökunnostusten avulla, tutkimusyhteistyöllä, kalastuksen säätelyä suunnitellaan (pohdittava ajalliset, pyydystekniset, alueelliset rajoitukset) yhteistyössä sidosryhmien kanssa, ja pohdittava hylkeen ja norpan metsästysjärjestelyt. Miten saadaan kalastus kestäväksi ja yhä kannattavaksi samalla, kun kalakannat elpymään? Terveisinä keväältä - kesältä, LUKE:n kanssa tehty meriharjustutkimusta alueella.

Eevamaria Harala:

Karttapohjainen Maptinnare-kysely suunnittelualueesta tehtiin vuonna 2021: lempipaikat, kehittäminen virkistyskohteillamme, tarinat/ kulttuuriperintö alueella, muuta huomioitavaa suunnitteluun. Tuloksia käytetään suunnittelun pohjana.

Hoito- ja käyttösuunnitelman aikana tehdään myös useampia erillisselvityksiä, kuten lintuluotojen raivaus- ja rauhoitustarpeet, perinnebiotooppien lisäystarpeet, pienpetopyyntikohteet. Näistä näkyvin lienee kuitenkin Perämeren kansallispuiston laajentaminen liittämällä Perämeren kansallispuiston saaria Torniossa ympäröivä vesialue, ns. Huiturin vesialue, kansallispuistoon. Tästä on järjestetty erillisiä osallistamistilaisuuksia, ja selvitys tulee HKS:n liitteeksi. Liitoksen toteuttaminen, mikäli sitä päädytään ehdottamaan, tapahtuu myöhemmin.

Muut ajankohtaiset: muita samalla alueella tapahtuvia, suunnitelmaan liittymättömiä hankkeita. Ympäristöministeriön hanke päivittää vanhoja kansallispuistolakeja uuden luonnonsuojelulain mukaisiksi tekemättä alueille merkittäviä muutoksia (esimerkiksi aluerajauksiin, metsästyksen tai kalastukseen). Perämeren kansallispuistossa saattaa kuitenkin mahdollistaa luonnonsuojelulain mukaisen poikkeusluvan omaisuudelle vahinkoa aiheuttavien lajien poistoon, eli esimerkiksi harmaahylkeille ja itämerennorpille. Tavoitteena on, että uudet rauhoitussäädökset tulisivat voimaan v.2023.

Metsähallituksen laajan alueen merialueen luonnonvarasuunnittelu (LVS) on alkamassa, suunnitteluun liittyy osallistamistilaisuuksia ja tiedotusta. Perämeri Kokkolasta Tornioon on yksi suunnitelman osa-alue.

Jatkoaskeleet: Suunnitelma etenee viimeistelyyn, karttojen tekoon ja lausuntoversion koostamiseen. Muutamia teemaosallistamisia on vielä tekemättä. Vuoden loppuun mennessä laitamme suunnitelman lausuntoja ja muistutuksia varten esille suunnitelman metsa.fi -sivuille, josta kaikilla on mahdollisuus siihen tutustua ja jättää muistutus. Sivujen osoite on: www.metsa.fi/perameren-suunnittelu

Kysymyksiä ja huomioita:

ELY-keskuksen mukaan Krunnien alueella korppikanta on kasvanut, mikä saattaa myös vaikuttaa muuhun pesivään linnustoon. Onko varislintujen määrän vaikutusta muuhun linnustoon tarkoitus seurata ja/tai tehdä toimenpiteitä näiden varislintukantojen vähentämiseen, mikäli vaikutusta on?

Krunnit on yksityinen luonnonsuojelualue ja Metsähallitus tekee siellä vain tiettyjä toimenpiteitä selkärangattomiin ja luonnonhoitoon liittyen. Koppi tästä kysymyksestä menee siis takaisin Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle.

Suunnittelualueella ei ole tehty suunnitelmaa varislintujen kontrolloimiseksi. Jos tarve syntyy, ja osoitus löytyy, että varislinnuista on haittaa, voidaan toimia asian suhteen. Yleisesti linnuston kannalta tärkeitä pesimäalueita pyritään pitämään avoinna niin että petolinnuille ei ole kyttäyspuita.

Onko vieraspetojen minkin ja supikoiran torjunnan osalta suunnitelmissa toimenpiteitä?

Mikko Rautiainen: Perämeren alue kokonaisuudessaan kuuluu suurempaan projektiin, jossa Saaristomereltä lähteneellä mallilla koitetaan pitää saaristo minkkien ja supikoirien suhteen vapaana. On jo kilpailutettu toimija, joka alkaa tehostamaan vieraspetojen pyyntiä saaristossa, valikoi alueita ja kerää verkostoa ja lisäresursseja. Pekka Heikkilä Etelä-Suomesta Metsähallitukselta koordinoi.

Suunnittelun aikana on myös tavoite tunnistaa suunnittelualueelta ne kohteet, joihin erityisesti priorisoidaan vieraspetopyynti. On tunnistettu, että haitallisten vieraslajien lisäksi luontainen lajisto, kuten kettu ja varislinnut, voi olla ongelma. Näiden lajien poistaminen (tarvittava luvitus ja menetelmät) täytyy selvittää. Tarkistamme tähän liittyvät kirjaukset vielä suunnitelmaa viimeistellessä.

Kiitos hyvistä kysymyksistä ja osallistumisesta!